

Bij de klassieken op receptie: maar wat moet ik aantrekken?

1 januari 1992

Auteur: Harrie Habets

Volume: 02

Nummer: ?

Pagina's: 56-60

Documenten

- [tsjip_jrg02_061.pdf](#)

harrie habets bij de klassieken op receptie maar wat moet ik aantrekken het ligt echt niet alleen aan tsjip die hergeboorte van oudheid de boekhandels bieden heel wat her uitgaven over grieken en romeinen en ook de tv doet van harte of vanwege de kijkcijfers mee oudheid loert overal sinds de invoering van het nieuwe eindexamen klassieke talen loop ik soms likkebaardend met professionele oogkleppen door de cultuur om mij heen terwijl ik mijn oog en oor 0 fortuna via orff uit de carmina burana opgediept staat nummer een en zorgt prompt voor een rel laat strelen door al die nieuwe inspiraties wat een vak denk ik dan en morgen weer voor de klas er verschijnt zo ontzettend veel oudheid en het wordt nog verkocht 66k de leraren klassieke talen hebben het dus goed getroffen weliswaar moeten ze ieder schooljaar leerlingen overtuigen van het maatschappelijk irrelevante geluk dat hen met de keus van grieks en of latijn in hun pakket zal worden maar tegelijkertijd kunnen ze dat advies legitimeren door te wijzen op rtl spektakelfilms uit de cinecitta stal te leac de belangstelling voor de onlangs gevonden diepvries alpinist nieuwe lijken in pompeii en de romans in de ramsj bij de slegte 1 receptie van de oudheid is in docenten klassieke talen worden op hun wenken bediend nu het nieuwe examen eenmaal een feit is de angst om in de klas te vertellen en te laten ervaren wat er na de oudheid nog allemaal gebeurd is wordt steeds meer weggenomen door de nieuwe exameneisen en doeltreffende publikaties nieuwe uitgaven het bureau lerarenopleiding van de v u te amsterdam startte enige jaren geleden met twee projecten een serie uitgaven getiteld receptie van de klassieken gebundelde lezingen 2 en een serie kopieerbare mappen lesmateriaal 3 recentelijk verscheen van het lesmateriaal de derde aflevering gewijd aan homerus ilias eindexamenonderwerp in het schooljaar 1991 1992 de inhoudsopgave laat in een oogwenk heel wat literatuur de revue pas seren burnier claus gerhardt goedgegebuure mulder otten pavese peeters tellegen vestdijk natuurlijk en vele anderen criterium voor de keuze is geweest dat allen iets met homerus ilias gedaan hebben maar daar blijft het dan ook bij niet dat dat heel erg is hoewel lees verderop wat piet gerbrandy daarvan vindt er is in de loop van de geschiedenis zoveel homerus gere-

cipieerd dat het plezierig is als een ander voor jou de een keuze maakt uit de massa ook al signaleer je soms omissies of banaliteiten jammer is dat door de samensteller geen didactische hulp geboden wordt dat valt weliswaar buiten de intentie van dit initiatief maar het 56 gemis blijft er niet minder onder ook hierover wordt verderop in dit artikel uitgebreid overigens heeft de doorwerking van homerus zich de laatste tijd al meer in de aandacht van de niet klassieke buitenwereld mogen verheugen een greep teleac ging op zoek naar de trojaanse oorlog en publiceerde tegelijk met de tv serie een fraai boekwerk 4 bulletin maakte in april 1990 een homerus special 5 bulkboek gaf aanbevelenswaardig en door veel leerlingen aangeschaft de amfora uit 6 en opland gaf op pagina 3 van de volkskrant van 7 maart jl zijn visie op de vaderlandse diplomatie in kroatië met behulp van de odyssee zoals gezegd voor wie de klassieken een warm hart toedraagt zijn het goede tijden maar wat kan een modale classicus met al dit materiaal in de klas doen mij dunkt dat er twee vragen zijn die bij de lesvoorbereiding gesteld en liefst ook beantwoord moeten worden wat stellen leerlingen zich voor bij de termen klassiek en receptie en hoe kunnen receptie producten didactisch aan bod komen in de les wat heet receptie bijna twintig jaar geleden publiceerde cornelis verhoeven een inmiddels klassiek artikel over klassiek 7 waarin hij diepzinnig ingaat op de twee betekenissen van dit woord behorend tot de griekse of romeinse oudheid en voortreffelijk voorbeeldig vervolgens verklaart becommentarieert en interpreteert hij de term op tot nadenken stemmende wijze voor de geïnteresseerde docent een uiterst boeiende inleiding zo is mijn ervaring in een minder filosofisch meer in de directe praktijk bruikbaar artikel in de afscheidsbundel voor de u v a vakdidacticus klassieken kegel later in een verkorte versie verschenen in het via collegae klassieke talen makkelijker bereikbare vcn bulletin geeft van hooff een opzet voor een introductie van het idee receptiegeschiedenis in de klas 8 alle reerst maakt hij duidelijk wat voor verwarring er bij studenten op college voortwerking van de klassieke oudheid kan ontstaan op de vraag wat heet klassiek hij onderscheidt dan de begrippen antiek klassiek classicisme en romantiek bij voorbeeld een klassiek doelpunt een klassiek gebouw klassieke muziek een antieke bank een antieke zeggwijze een romantische visie op een klassiek thema klassiek geschoolde lezers vervolgens geeft hij in vogelvlucht een overzicht van de Europese cultuurgeschiedenis met afbeeldingen van goed kopieerbare en als zodanig aan de lezer aangeboden overzichtelijke overhead sheets bedoeld voor maximaal twee lessen ten slotte worden voorbeelden gegeven van de impact van de antieke cultuur op de latere beschouwer immers die grote verscheidenheid aan gebruikswijzen moet de leerling erop attent maken dat de antieke cultuur als zodanig waarden vrij is zowel de Franse revolutie als het fascisme hebben zich kunnen voorzien van symbolen uit de oudheid aldus van hooff voor de nieuwsgierige ge 57 worden docent is een grote serie dia's te leen waarmee leerlingen in hoog tempo door twintig eeuwen receptie worden geleid het schoolboek en de receptie pas de laatste paar jaar is aan de doorwerking van de klassieke oudheid voornamelijk in de literatuur in enkele schooluitgaven nadrukkelijk een plaats je gegeven een logische ontwikkeling sinds het nieuwe examen Grieks en Latijn in oudere uitgaven kwam dit onderwerp sporadisch aan de orde ik herinner me van mijn eigen middel-

bare schooltijd nog een catullus editie uit 1950 9 die zijn en mijn tijd ver vooruit was pa gina 101 tot en met 115 was gereserveerd voor parallellen bewerkingen en vertalingen maar mijn docent van toen zei dat we dat niet hoefden te kennen twee recente uitgaven voor de bovenbouw latijn grieks springen er wat dit betreft uit het fraai uitgegeven net een maand oude fraaier dan brons 10 geeft een voor leerlingen aardige en ook leerbare inleiding in het verstaan van het begrip receptie in het algemeen terwijl de ein dexamenuitgave hektors noodlot zich in een hoofdstuk richt op voor namelijk literaire receptie 1 1 ook in andere sinds 1989 verschenen eindexamenuitgaven is receptie aan bod gekomen maar niet op de ex pliciete wijze waarop in deze boeken dit onderwerp behandeld wordt de auteurs van fraaier dan brons behandelen alvorens over te gaan tot een geschiedkundig mijns inziens wat saai droog en enigszins geleerderig ogend overzicht van de receptie door de eeuwen heen achtereenvolgens op aantrekkelijke manier kenmerken van receptie in hun visie dialoog selectie en voorkennis receptie en maatschappelijke context waarover meer in het hierboven genoemde artikel van van hooff aspecten van het receptie produkt met onder meer aandacht voor themamotief verhaalelement tekstfragment literaire vorm historische persoonlijkheid en theoretische concepten en ten slotte de manier waarop wie wanneer ideeën uit de oudheid verwerkt heeft op vier pagina s wordt leerlingen een handzame methode aangereikt om cultuuruitingen om hen heen niet argeloos te beschouwen jammer is dat hen niet duidelijk genoeg gemaakt wordt dat een kritische oogklep hierbij nodig is en dat ze op het gebied van produktief omgaan met de doorwerking van de oudheid geen suggesties krijgen temeer jammer doordat mijn stokpaard een docentenhandleiding nog ontbreekt niettemin is deze eerste bovenbouwuitgave waarin de receptie van de oudheid all round aan de orde gesteld wordt een zeer te waarderen initiatief de boekmakers van hektors noodlot hebben zich beperkingen opgelegd zij behandelen uitsluitend literaire uitingen van receptie en dan alleen van homerus ilias zeer te prijzen is hun leerlingvriendelijk getoonzette inleiding op het onderwerp receptie in het algemeen en wat de litera 58 tuur betreft in het bijzonder in feite was dit de eerste en meteen geslaagde proeve op dit gebied ook hier volgt weer een niet erg inspi rerend stuk over wat auteurs in oudheid en later met homerus gedaan hebben terwijl de docentenhandleiding zich ook op de veilige vlakke houdt des te plezieriger is dat de schrijver van dit gedeelte van deze schooluitgave piet gerbrandy zich in de laatstverschenen aflevering van herme neus orgaan van het nederlands klassiek verbond in de meeste school of sectie bibliotheken wel aanwezig wat uitvoeriger en met toepasse lijke voorbeelden uitlaat over de receptie aspecten die hij in het school boek aanstipt 12 eerst echter maakt hij in een korte inleiding een zeer behartenswaardige opmerking die mij zo belangrijk lijkt dat ik hem hier maar even citeer sommige classici zijn van mening dat literatuur die iets met de oudheid te maken heeft automatisch interessant is van wat klassiek is zou verder niet beargumenteerd hoeven te worden waarom het waardevol is die opvatting komt mij twijfelachtig voor juist nu we in nederland proberen het eindexamen klassieke talen zo vorm te geven dat de kandidaten onder andere leren oog te krijgen voor het nachleben van de oudheid is het zaak moderne teksten aan te dragen die ook voor niet klassiek geschoolden de moeite waard zijn

hoewel de Ilias lang niet zo populair is geweest als de Odyssee kan haar receptie geïllustreerd worden met tal van boeiende gedichten en verhalen zonder dat men zijn toevlucht hoeft te nemen tot derderangs broddelwerk een lang citaat ik weet het maar de moeite waard om te onthouden vervolgens vermeldt Gerbrandy afgezien van vertalingen vijf manieren iedere indeling is kunstmatig waarschuwt hij waarop een literair werk kan worden geïncorporeerd in het werk van een latere schrijver citeren bewerken of parodiëren allusies maken en verwerpen directe parodieën uit de moderne Nederlandse literatuur op de Ilias zijn hem onbekend zegt hij maar wat zou hij vinden van het paard van Troje voer voor Alpha S van televisie auteur Willy van Hemert 13 wat verwerpingen betreft merkt hij terecht op dat die doorgaans niet in een tekst zelf terug te vinden zijn hoogstens in interviews waarin de auteurs zich tegen de traditie afzet ten allereerst behandelt hij van Willem Brakman *Inferno* een heus Iliasci taat maar classici weten dat de door Holm geciteerde woorden in de Ilias helemaal niet voorkomen vervolgens komt Klein Epos van Wilfred Smit onder het mes deze bewerking van de Ilias leunt tegen de parodie aan hoewel de sfeer te wrang is om voor humor te kunnen doorgaan en Helena en ik van Frans Bude als deze reeks iets met de Ilias uitstaande heeft is het niet meer dan een vage allusie Gerbrandy eindigt zijn artikel vddr de bibliografie met citaten uit en interpretaties van drie heldenzangen van onze eigen autonoom Gerrit Kouwenaar de allusies naar Homerus zijn evident en talrijk zowel op verstechnisch als inhoudelijk niveau ik denk niet dat er in de moderne Nederlandse literatuur een treffender voorbeeld van homerische aemulatio te vinden is dan in deze drie heldenzangen 59 ik kende dit gedicht van Kouwenaar niet maar het sprak me zeer aan leest u tot slot de hexameters hardop mee pezen en ijzeren boten verbrijzelde zonder erbarmen hem de trefzekere dum dum zodat ruglings hij neersloeg ademloos licht happend daar naderde reeds die hem velde borend de bajonet in de buik hem en glanzend als slangen warmden zijn darmen het zonlicht en nacht steeg op uit zijn ogen noten 1 het blijft de moeite waard om daar met Argusogen rond te kijken mijn leerlingen komen geregeld met aankopen of tips naar me toe zoals onlangs Russell Hoban *Orpheus* hoofd Amsterdam 1988 en Joseph Heller *Verbeeld je baarn* 1988 2 c a c m Fisser e a receptie van de klassieken deel I over Herodotus en Ovidius II Euripides en Seneca en III Homerus en Plinius verkrijg baar door f 25 over te maken op giro 4894587 van het bureau Lerareno pleiding van de v u Amsterdam onder vermelding van de gewenste titel 3 Caroline Fisser Ovidius receptie map Seneca documentatie map Homerus receptie map voor f 17 50 per stuk op dezelfde wijze als hierboven te bestellen 4 Michael Wood op zoek naar de Trojaanse oorlog Utrecht Teleac 1988 1989 5 bzzlletin 175 acht artikelen over uiteenlopende onderwerpen eerder als oudheidkundige voordrachten aan de v u gehouden 6 bulkboek special verhalen en gedichten gebaseerd op de klassieke oudheid najaar 1989 postbus 67 3770 ab Barneveld 7 Cornelis Verhoeven klassiek in de schaduw van een haar lessen over antieke literatuur baarn 1979 9 30 eerder verschenen in raam 81 februari 1972 8 Anton J L van Hooff kort klassiek didaktische schets van een inleiding op de receptiegeschiedenis van de klassieken in a m van Erp taalman Kip e a propemptikon afscheidsbundel w j h f Kegel Amsterdam 1988 idem overleveren van het klassiek overleven in vcn bulletin 14 1989 44 27 35 9 a g

de tollenaere blonk catullus bloemlezing uit zijn gedichten groningen djakarta
1950 10 m m van assendelft e a duurzamer dan brons romeinse literatuur en cultu-
ur voor de bovenbouw amsterdam 1992 11 marcel derksen e a hektors noodlot de
ondergang van de held van troje in de ilias van homerus emmeloord 1991 12 piet
gerbrandy iliasreceptie in de moderne nederlandse literatuur in hermeneus 64
1992 1 25 32 13 willy van hemert het paard van troje voer voor alpha s in jaap vo-
erman de lariekoekoek vrolijke nonsensgedichten amersfoort novella uitgeverij
1989 1